

2.Кримський С.Б. Заклики духовності ХХІ століття. – Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 32с.

3.Малахов В. А. Спілкування. Філософський енциклопедичний словник./ [редкол.: В.І.Шинкарук (голова) та ін.]. Київ: Абрис. 750 с.

4. Мокляк Л .Людяність як світоглядний принцип соціального проектування в добу сучасних глобальних викликів. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2023.Вип. 1 (37). С. 56-61. (Серія «Філософія. Культурологія»). Doi: <http://doi.org/10.18372/2412-2157.37.17576>

ОРДЕНОВ Сергій

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного
авіаційного університету, м. Київ*

ЕКЗИСТЕНЦІЙНА КРИЗА СУЧАСНОГО СОЦІУМУ

Кризові стани сучасного суспільства характеризуються своєю плинністю, множинністю, нелінійністю, що веде до невизначеності та нестабільності соціальних структур. Прикметною ознакою сучасності є перманентна екзистенційна криза духовності, що виражається, передусім, у переживанні втрати бутєвих засад існування.

Починаючи з ХХ століття, мислителі говорять про духовний занепад людства, девальвацію особистості, зростання ірраціональних елементів у масовій свідомості та переважання репресивних потреб у людини, асиміляцію і руйнацію культури тощо. Зокрема К. Манхейм зазначав, що сучасна людина зневірюється у поступовому прогресі розуму в історії, внаслідок чого підсилюється дія ірраціонального в її житті. Цей деструктивний вплив і панування ірраціональних імпульсів у сучасному соціальному житті пов'язаний не з тим, що деякі групи

людей відкрито їх декларують, а з тим, що інші люди, які б могли цьому протистояти, виявилися безпорадними, адже ніби раптово втратили віру у силу і владу розуму, що раніше виступав критерієм формування суспільства. Ті групи людей, які раніше були провідними та задавали тон у суспільстві, стали безсилими. Причина цього, на думку мислителя, полягає в тому, що економічний розвиток світового господарства привів до диспропорції морального і раціонального в житті людства.

Як зазначає Р. Мертон, у суспільствах, які ґрунтуються на утилітарних принципах доцільності, соціальний тиск, викликаний прагненням до успіху пов'язаним із здобуттям престижу будь-якою ціною, призводить до того, що раніше ефективні соціальні і морально-етичні обмеження у виборі заходів, які були прийнятними для досягнення мети, стають неієвими. Доктрина «мета виправдовує засоби» стає провідним принципом діяльності в суспільстві тоді, коли структура культури надмірно підносить успіх як мету, а соціальна організація надмірно обмежує можливий доступ до засобів її досягнення. На думку Р. Мертона, подібний до описаного соціальний порядок із неминучістю породжує прагнення розпаду, адже імпліцитно орієнтований на конкуренту боротьбу.

В подібних ситуаціях, як зазначав Т. Гоббс, насильство й обман стають єдиними чеснотами через їхню відносну ефективність досягнення успіху будь-якою ціною. Зважаючи на те, що найзагальнішою функцією соціальної організації є створення підґрунтя для прогнозованої і врегульованої поведінки людей у соціумі, ефективність цієї функції дедалі більше нівелюється по ходу того, як структура культури і соціальна організація роз'єднуються. У крайніх випадках прогнозованість може повністю зникати. Саме тоді і настає культурний хаос, або аномія, що веде до екзистенційної кризи, руйнації суспільства і, відповідно, людини в ньому.

Вищезазначеним обумовлюються специфічні форми комунікативних практик у соціальному і політичному житті суспільства. Різні дослідники звертають увагу на ціннісно-

світоглядні та суспільно-політичні трансформації сучасного соціуму, що пов'язані з утвердженням такої форми соціальної взаємодії (зокрема у сфері здійснення владних і політичних повноважень), яка отримала узагальнюючу назву «постправа». У сфері політичної комунікації нормою стає прийняття політичних і суспільно-значущих рішень на підставі штучно сфабрикованих доказів, коли аргументація заздалегідь спирається на спотворену чи хибну інформацію. Засоби масової інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій стають потужними інструментами впливу, поширюючи пропаганду, маніпулюючи масовою свідомістю та вводячи людей в оману. Як наслідок, сучасний інформаційно-комунікативний простір перетворюється на середовище, в якому активізується мова ворожнечі.

Деякою мірою ситуація пов'язана з виникненням явища постправа пояснюється загальним станом духовної культури Постмодерну, коли терпимість суспільства до маніпуляцій та пропаганди є досить високою навіть у випадку очевидного перекручування фактів і відвертої політичної брехні. Це пов'язано з процесами релятивізації свідомості, у результаті чого розмиваються поняття добра і зла, заперечуються моральні норми та принципи. Допустимим у такому разі стає твердження, що у сфері моралі існують лише «моральні інтерпретації», а це означає, що істини немає. На підставі цього політики утверджуються в думці, що вони мають повне право брехати. І це своє право на брехню вони сприймають як даність, особливо коли їхня брехня стає цілком очевидною.

У роботі «Ситуація постмодерну» Ж.-Ф. Ліотар зазначав, що релятивістська спрямованість сучасного наукового апарату, яка є внутрішньо притаманною її легітимізуючій процедурі, спричиняє можливість ерозії, що може проявлятися не меншою мірою, ніж робота ерозії у спекулятивному дискурсі. Таке розуміння принципу релятивізму створює в повсякденній свідомості зворотній ефект. Повсякденне мислення, не усвідомлюючи всіх методологічних підстав релятивізму, сприймає його лише як те, що саме поняття

істини є позбавленим сенсу і тому має бути відкинутим. Небезпека такої ситуації полягає в тому, що наукове знання перестає бути основою державної політики і універсальним засобом прийняття ефективних управлінських рішень.

Щоб уникнути руйнівного впливу постправди, деякі люди вдаються до іншої крайності. У різних, особливо в західних, суспільствах популярності набувають різноманітні маргіналізовані субкультурні течії, основу яких становить ідеологічний тренд, що отримав назву «революція усвідомленості», в рамках якого формуються так звані сучасні практики життєконструювання – мінімалізм, дауншифтинг, що ґрунтуються на принципах індивідуалізації, віртуалізації, мобільності й універсалізації культури, з акцентуванням начебто на захисті прав і свобод особистості, толерантності, орієнтації сучасної людини на якість її життя, саморозвитку, екологізмі тощо.

Зокрема дауншифтинг (від англ. *downshifting* – їзда на автомобілі на нижчій передачі, що повинно означати навмисне уповільнення чи ослаблення якогось процесу) позиціонується його послідовниками як певна форма протесту проти ідеалів суспільства споживання, адже ініціює відмову від прагнення до неухильного збагачення, кар'єрного зростання тощо, орієнтуючись на звичайне життя заради себе. Але натомість, у підсумку, ця ідеологічна доктрина постає як заперечення необхідності розвитку людини як особистості (тут можна згадати про третю (крайню) форму відчуження, якою, за К. Марксом, є відчуження людини від її людської сутності). Дауншифтинг також можна розглядати як певну форму ескапізму, тобто втечу від реальності, яка стає неможливою для життя і деструктивною для людини.

Поширення ідеології маргіналізованих практик життєконструювання в сучасній масовій свідомості має на меті не уникнення суперечностей суспільства споживання, а, навпаки, неявно веде до підсилення, передусім, економічної експлуатації. Адже не акцентує увагу на антагонізмах і суперечностях, які продукує неоліберальна глобалізована економічна система, а лише

каналізує соціальну активність у бік деструктивних і маргіналізованих комунікативних практик.

Отже, можна стверджувати з великою долею впевненості, що екзистенційна криза сучасності є якщо не штучно породженою, то, принаймні, значно підсиленою «технікою регулювання» для здійснення надпотужного впливу на масову свідомість із метою глобального управління розвитком. У такий спосіб, сучасні практики життєконструювання разом із постправдою можна віднести до радикальних технологій соціального конструювання, що застосовується для впливу на розвиток різних країн і регіонів, шляхом переведення складної динамічної соціальної системи у стан «самоорганізованої критичності», для того, щоб врешті привести її до керованого хаосу і кризи, зумовлюючи в такий спосіб екзистенційну кризу індивідуального і соціального у сучасну епоху.

ПОДА Тетяна,

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного
авіаційного університету, м. Київ*

ВПЛИВ М'ЯКОЇ СИЛИ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ГЛОБАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

Цілі сталого розвитку (ЦСР), також відомі як Глобальні цілі, були ухвалені Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році. У 2019 році Президент України своїм указом підтримав досягнення Цілей сталого розвитку та результатів їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України [1].

Розповсюдження інформаційних технологій, зростання технологічних досягнень, посилення ціннісного компоненту світогляду, посилюють важливість гуманітарного співробітництва для посилення співробітництво з метою досягнення збалансованості